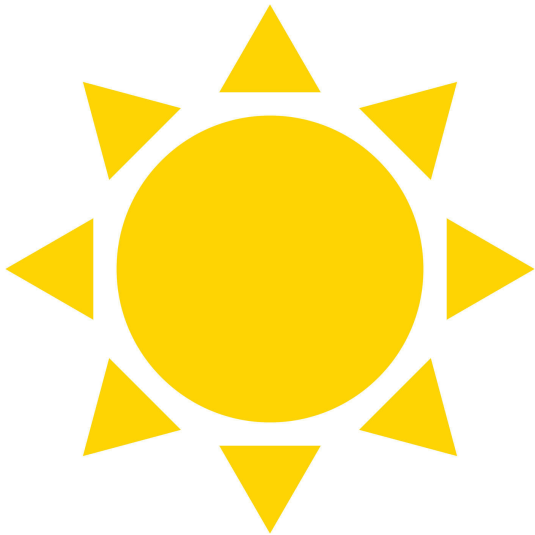

D66 Amsterdam

Plan * Zon

Zonne-energie voor iedereen, ook voor huurders, flats en etages
viezeregels.nl

Voorwoord

Realisatie van duurzame energie komt voornamelijk tot stand in projecten van bewoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Dat zijn de betrokkenen die investeringen moeten doen in bijvoorbeeld zonnepanelen op hun dak, of isolatie van hun pand. Of ze investeren in deze maatregelen hangt van veel zaken af. Onbekendheid, een slechte business case, te lange terugverdientijd, ongemak, en organisatieproblemen zijn veelgehoorde drempels voor actie. Maar niet minder vaak horen we dat belemmerende regels en complexe financieringsregelingen in de weg zitten. Terwijl de overheid wel de laatste is die initiatiefnemers bij duurzame initiatieven zou moeten tegenwerken.

Daarom zet D66 zich politiek in om het voor mensen makkelijk, logisch en goedkoop te maken om duurzaamheid te realiseren. Juist in de steden, waar de meeste energie wordt verbruikt, de meeste CO₂ uitgestoten én de meeste mensen en bedrijven zijn gehuisvest. Belemmerende regels om zelf energie op te wekken, 'vieze regels', moeten juist hier zo veel mogelijk uit de weg worden geruimd. Omdat er in dichtbebouwde steden vooral mensen in flats of etages wonen, is deze manier van zonne-energie - in collectief verband, gezamenlijk, op een gedeeld dak - de enige manier om je eigen energie op te wekken. Het is logisch dat dit meer inspanning vergt dan als je alleen woont. Helaas is het opwekken van energie door mensen zelf, waarbij buurtbewoners zich verenigen om een energiebedrijf te vervangen, ook bijzonder slecht belegd in nationale wetten. Slechts 30 collectieve zonneprojecten werden gerealiseerd tussen 2014 en 2016 in heel Nederland. Uit de Nationale Energieverkenning 2016 blijkt dat slechts één procent van alle zonne-energie in Nederland door coöperaties wordt opgewekt. Maar een derde van alle gerealiseerde collectieve zonnedaken, in alle 390 gemeenten, ligt inmiddels wél Amsterdam.

Met hard werk, extra budget, het wegnemen van regels, maar vooral dankzij de plaatselijke voorlopers blijkt die beperkte ruimte in Amsterdam een motor van vernieuwing. Op basis van praktijkervaring is veel kennis opgebouwd over hoe gezamenlijke zonne-energie projecten nog veel beter kunnen. Via ons meldpunt www.viezereregels.nl en heel veel gesprekken en werkbezoeken hebben we die kennis verzameld in Plan Zon. D66 roept aan de hand van dit eigen onderzoek in Amsterdam het rijk op om het beleid voor zonnepanelen aan te passen voor steden. Want zonne-energie mag er niet alleen zijn voor een enkeling met een groot koophuis, maar voor iedereen, dus ook voor huurders en mensen die wonen in flats of etages zonder eigen dak.

Marijn Bosman
Gemeenteraadslid D66 Amsterdam

Inhoudsopgave

1. Visie

- 1.1. Radicale decentralisatie
- 1.2. Het belang van steden
- 1.3. Democratisering van energie

2. Uitdagingen

- 2.1. Een nieuwe orde
- 2.2. Weg met de vieze regels!
- 2.3. Beperkte ruimte als motor van vernieuwing

3. Inzet D66

- 3.1. Minder regels voor schone energie
- 3.2. Eerlijke toegang voor duurzame initiatieven
- 3.3. Meer beschikbaar terrein voor lokale energie
- 3.4. Meer investeren in duurzame energie

4. Vooruitblik

1. Visie

1.1. Radicale decentralisatie

De traditionele energievoorziening (95% van ons huidige bestand) bestaat met name uit kolen, gas en olie. Die fossiele brandstoffen zijn in de eerste plaats vervuilend en putten de aarde uit. De herkomst en handel komt van ver weg, van staatsbedrijven in Saoedi Arabië of Rusland, of 'slavenmijnen' in Colombia of China. Juist die fossiele brandstoffen kunnen vooral grootschalig worden ingekocht en centraal worden opgewekt, terwijl hernieuwbare brandstoffen lokaal en decentraal zijn. In essentie is de energietransitie daarmee behalve een technologische ook een maatschappelijke vraag: Willen we een maatschappij die gedomineerd blijft door corrupte staatsbedrijven en ondoorzichtige mijnbouwers en energiegianten, of willen we een maatschappij die ons daar juist van bevrijdt?

D66 kiest voor dat laatste. Wij willen werken aan een toekomst van een vrije samenleving, waar energie schoon en efficiënt wordt gebruikt. En we kunnen optimistisch zijn: lokale, groene energie in de handen van mensen zelf groeit en de prijs ervan daalt. In 2050 kunnen Nederlandse burgers en kleine bedrijven in potentie meer dan een kwart van alle elektriciteit zelf opwekken¹. In heel Europa gaat het zelfs om bijna de helft van het totale elektriciteitsverbruik. De lokale, kleinschalige energie wordt voornamelijk opgewekt in de bebouwde omgeving: in de stad dus.

Het vooruitzicht is een schone en duurzame toekomst die miljoenen kleine energiebronnen als kleine centrales in eigendom van mensen zelf brengt. Hierbij gaat het om windmolens, zonnepanelen of warmtepompen die energie opwekken uit de wind en zon in plaats van de vieze boorputten en kolencentrales in handen van een klein aantal fossiele energiereuzen en een handjevol buitenlandse staatsbedrijven. Maar de traditionele regels, belastingen en infrastructuur van kabels en leidingen zijn vanouds gebaseerd op centrale systemen, het woord zegt het al: 'kolencentrale'. Juist lokale duurzame energie in de stad, zoals zonne-energie, loopt daar tegenaan. Het vergt inzet van mensen en bedrijven, en niet in de minste plaats keuzes in het politiek domein, om het zelf opwekken van decentrale energie makkelijker, logischer en goedkoper te maken.

1.2. Het belang van steden

Bijna drie kwart van de energie wordt in steden verbruikt. In Europa woont 72% van de bevolking, 360 miljoen mensen, in steden. Ook in Nederland wonen de meeste mensen in de stad en dit aandeel groeit. Steden spelen een belangrijke rol in de realisatie van duurzaamheid, want in steden worden veel ruimtelijke keuzes gemaakt. De dichtbevolkte gebieden zijn ook extra kwetsbaar voor de gevolgen van klimaatverandering zoals droogte en overmatige regenval.

Op dit moment is er grofweg een tweedeling tussen bewoners van grote koophuizen, waarbij het hele pand achter de meter en het dak in eigen bezit zijn, en kleine koopappartementen of (sociale) huurwoningen. Die kleinere woningen vinden we vooral in de stad. Want in een dichtbebouwde stad moet je extra efficiënt omgaan met beschikbare ruimte. Flats en etages vele malen gangbaarder dan grote koophuizen onder een uniek dak in eigen bezit². Daarnaast wonen de meeste bewoners in een huis dat onderdeel is van een woningcorporatie of een (gemengde) VVE, waarbij zij het eigendom van het dak delen met anderen. Voor een zonneweide is braakliggend terrein dat vijftien jaar leeg blijft in een razend snel groeiende stad nauwelijks beschikbaar. Amsterdammers zijn in de meeste gevallen dus aangewezen op andermans dak, of een gedeeld dak, om zelf energie op te wekken. Dat betekent dat er kosten zijn gemoeid door

¹ CE Delft (2016): 'The potential of energy citizens in the European Union'

² Er staan slechts 25.000 eengezinswoningen in Amsterdam, de rest van de Amsterdammers heeft geen eigen individueel dak tot zijn beschikking, omdat zij in flats of etages wonen.

extra administratie en bureaucratie en dat er extra inspanning nodig is om gezamenlijk afspraken te maken over de investering, het gebruik van het dak en de installatie. Dit plan is er om de obstakels voor zonne-energie in de stad op te lossen. De mogelijkheid om eigen energie op te wekken moet er niet alleen zijn voor de bewoners van grote koophuizen, maar ook van kleine koopappartementen, sociale huurwoningen en flatbewoners in steden.

Tweedeling: stand van zaken zonne-energie in Amsterdam

Gemeenten zonder veel hoogbouw hebben relatief veel meer adressen met zonnepanelen. Hieruit vloeit een tweedeling voort tussen kleine en grote huizen, tussen steden en platteland. De laatste cijfers van adressen met zonnepanelen, af te lezen uit de landelijke klimaatmonitor, zijn van 2014. Amsterdam heeft absoluut gezien het hoogste aantal zonnepanelen van alle gemeenten in Nederland, maar staat merkwaardig genoeg onderaan als je kijkt naar het aantal bewoners dat zelf zonnepanelen heeft. Volgens de klimaatmonitor van Rijkswaterstaat lagen in 2014 op slechts 0,67% van de Amsterdamse adressen zonnepanelen. Dit percentage bracht de hoofdstad op plek 394 in de ranking van Nederlandse gemeenten: de allerlaatste plek van in totaal 394 gemeenten in 2014.

In 2015 heeft het Amsterdamse college de Schaalsprong Zon gepresenteerd. Dit is een ambitieus uitvoeringsprogramma, waarin afspraken staan met grote private dakeigenaren, woningcorporaties en ontwikkelaars in Amsterdam over zonne-energie. Amsterdam heeft de ambitie geformuleerd om in 2020 160 MW aan zonnestroom op te wekken, het equivalent van 80.000 huishoudens³. De stand per 2015 is 16,3 Megawatt aan zonne-energie. Dit zijn ca. 64.000 zonnepanelen; genoeg stroom voor 7.700 Amsterdamse huishoudens. Dit is 7,6 Megawatt (ca. 30.000 zonnepanelen) meer dan in 2013. Het doel voor 2020 is een toename van 16 keer zoveel als het in 2013 opgestelde vermogen.

1.3. Democratisering van energie

Energietransitie is geen puur technologische kwestie, waarbij fossiele brandstoffen vervangen worden door schone bronnen. Niet alleen is het belangrijk om fossiele brandstoffen te vervangen door hernieuwbare bronnen, het is ook belangrijk om mensen zelf zo veel mogelijk invloed en inzicht te geven in hun eigen energieverbruik: 'democratisering van energie'. Zeggenschap heeft veel positieve effecten ten aanzien van de plaatsing van duurzame energie die zichtbaar wordt in de openbare ruimte. De Deense overheid stelde in 2008 bijvoorbeeld The Energy Agreement op. Deze overeenkomst is er onder meer op gericht dat de lokale gemeenschap weer meer zeggenschap krijgt over de te plaatsen nieuwe energiebronnen. Een belangrijk onderdeel is dat de lokale gemeenschap medeverantwoordelijk werd voor de conceptplanning, opname in het bestemmingsplan en de eerste uitwerking van bijvoorbeeld een windmolenproject. Daarnaast is het doel dat de omgeving zoveel mogelijk profiteert van de lokale energie. Dit leidde tot veel projecten omdat de Denen zich voelden uitgedaagd in plaats van overvallen.

Maar ook geldt: als meer mensen toegang hebben om zelf zonnepanelen te kopen leidt dat tot meer effect dan enkel de energie van de panelen. Uit onderzoek blijkt dat zelf investeren in zonnepanelen effectief leidt tot energiezuiniger handelen⁴. De reden is dat mensen bij het plaatsen zonnepanelen vaak voor het eerst bewust naar hun energierekening gaan bekijken. Ten tweede blijken zonnepanelen, veel meer dan andere energiebesparende maatregelen, 'besmettelijk'. In 2012 concludeerden onderzoekers in het Amerikaanse tijdschrift Marketing Science⁵ dat de bereidheid van mensen om zelf zonnepanelen te installeren veel groter was wanneer in dezelfde wijk al mensen met zonnepanelen woonden. Het Nederlands Klimaatbureau publiceerde in 2014 een onderzoek waaruit bleek dat Nederlanders, waarvan de burens zonnepanelen hebben, vaker zonnepanelen willen. Tot slot garandeert lokale energie banen voor

³ Gemeente Amsterdam (2015): Agenda Duurzaamheid; Zonvisie (2013)

⁴ WUR (2014) 'De relatie tussen verbruiksgedrag en investeren'

⁵ Bollinger, Bryan and Kenneth Gillingham (2012) 'Peer Effects in the Diffusion of Solar Photovoltaic Panels'

installateurs, verkopers, ontwerpers en uitvinders. De volledige Nederlandse zonne-energiesector groeide de laatste jaren fors. Het aantal voltijdbanen steeg in 2014 met 33% en de omzet steeg met 30% tot 2,4 miljard euro. In 2015 realiseerde de sector een groei van 7,5% in werkgelegenheid (ruim 9.000 fte)⁶. Kortom: zeggenschap en decentralisatie leidt tot meer dan alleen milieuvordelen.

2. Uitdagingen

2.1. Een nieuwe orde

Voorheen sloot iemand een contract met een energieleverancier. In de nabije toekomst zullen steeds meer mensen aan de slag willen gaan met eigen energieopwekking. Gelukkig kent Amsterdam veel nieuwe, innovatieve ondernemers, uitvinders en experts die staan te trappelen om slimme duurzame oplossingen om zelf in je energie te voorzien in Amsterdam te verspreiden. Een voorbeeld is de Amsterdamse uitvinding genaamd Herman de Zonnestroomverdeler, een Amsterdams apparaat om in de meterkast van een Vereniging van Eigenaren te installeren, waardoor het mogelijk is om samen zonnestroom op te wekken en te verrekenen in een appartementengebouw waar het dak wordt gedeeld onder verschillende appartementen. Een volgend voorbeeld is coöperatie Amsterdam Energie, die op metrostations in Amsterdam zonnepanelen van omwonenden wil plaatsen, waardoor zonnestroom ook voor mensen zonder dak toegankelijk is. Nieuwe oplossingen gaan dus niet altijd om high-tech innovatie, maar vaak ook om het vergemakkelijken van de implementatie van nieuwe technologie die ingepast moet worden in nieuwe regels.

Ook de netbeheerder moet een antwoord vinden op het nieuwe tweerichtingsverkeer, dat meer pieken en dalen kent aan de hand van de plaatselijke zonneschijn. Fysieke infrastructuur van kabels en regels zullen hiervoor aangepast moeten worden. Toen het elektriciteitsnet werd aangelegd, diende het om grote stroomvolumes van grote centrales tot bij de eindverbruiker te brengen. De klassieke opzet bestaat uit heel veel dikke kabels rondom de grote energiecentrales, die dunner worden naarmate de stroom dichterbij de buurt komt van de eindverbruiker. Door de toename van kleinschalige lokale groene stroomproductie en elektrische auto's, passeert er in de toekomst steeds minder stroom door de dikke kabels en meer door de dunne. In Groningen sprak men afgelopen juli al van een 'teveel aan zonnepanelen' omda, ironisch genoeg, naar aanleiding van een compensatieregeling voor aardbevingschade, veel Groningers in korte tijd zonnepanelen hadden geplaatst. Hierdoor kwamen er storingen in het net en schakelden de zonnepanelen uit.

Nieuwe initiatieven lopen nog vaak tegen regelgeving aan die vanouds gericht is op centrale voorziening. Een netbeheerder mag bijvoorbeeld niet plaatselijk energie opslaan, om zo het netwerk te ontlasten. En elke aanpassing aan gebouwen rond het spoor, ook het leggen van zonnepanelen op een metrostation ook al zit dit de dienstregeling niet in de weg, moeten via de Wet Lokaal Spoor een extra vergunning aanvragen. Magda Slink onderzocht in haar proefschrift⁷ de rol van gevestigde organisaties en instituties in duurzaamheidstransities. Zij constateert dat gevestigde organisaties nauw samenwerken met de overheid om instituties te beïnvloeden. Doordat zij eerder als partner van de overheid worden benaderd en zich ook zo opstellen, zijn gevestigde organisaties in staat om een beleidskader in een vroeg stadium te vormen. Zo kunnen zij het beleid in bredere zin beïnvloeden in plaats van slechts één bepaald beleidsonderdeel. Ook in Amsterdam wordt de energiesector in de adviesraad van het duurzaamheidsbeleid in Amsterdam ('Klimaatraad') vertegenwoordigd door Alliander en Nuon, de twee energiebedrijven, die zich vanouds richten op centrale energievoorziening, voortkomend uit

⁶ Solar Trendrapport 2016

⁷ Slink, M. (2016): Incumbents and institutions in sustainability transitions

het voormalig Gemeentelijk Energiebedrijf. Kleine, nieuwe innovatieve spelers hebben geen stem. D66 heeft inmiddels een voorstel ingediend om dit te veranderen.

2.2. Weg met de vieze regels!

Amsterdammers die gezamenlijk energie opwekken, moeten bewijzen dat zonnepanelen, hoewel ze op een ander dak liggen, in eigen bezit zijn⁸. De reden is dat zij er zo geen onnodige energiebelasting over hoeven te betalen. De belangrijkste drie regelingen zijn: salderen, de postcoderoosregeling voor gezamenlijke zonnepanelendaken en de SDE+ regeling. Al deze (landelijke) regelingen zijn relatief autonoom en onafhankelijk van elkaar ontstaan en kennen verschillende voorwaarden. De toegang tot deze landelijke regelingen, en de samenhang met andere wet- en regelgeving, is vaak zo ingewikkeld dat er specialistische kennis voor nodig is.

Daar komt bij dat er in Amsterdam veel gestapelde bouw is, waardoor het extra lastig is om te voldoen aan de geldende regelgeving. Landelijke belastingwetgeving sluit bijvoorbeeld niet aan bij bewoners van een appartement zonder (eigen) dak of in een huurhuis⁹. De postcoderoosregeling sluit niet aan als een pand op erfpachtgrond staat. Hierdoor zijn aanvullende verzekeringen vereist en moeten extra administratie- en notariskosten worden gemaakt, ten opzichte van zonnepanelen op het eigen dak. Ook wordt het plaatsen van zonnepanelen beperkt door de uitgebreide regelgeving en bijbehorend vergunningenstelsel uit de lokale Welstandsnota en de Monumentenverordening.

Wat moet je allemaal doen voor zonne-energie...

... in de stad

1. Vind een leeg dak waar je zonnepanelen op mag plaatsen voor weinig. Succes!
2. Kies een landelijke regeling (postcoderoos, SDE+) en vraag deze aan. Met name de SDE+ is nogal een loterij, dus je moet er ook bij duimen. Voor de aanvraag is specifieke kennis nodig met betrekking tot de elektriciteitsmeter, de verwachte capaciteit etc. Als je die kennis niet paraat hebt, zal je hier iemand voor in moeten huren.
3. Ga naar de notaris voor een opstalrecht-contract om te bewijzen dat de zonnepanelen voor jouw eigen gebruik zijn en betaal de notaris voor zijn diensten.
4. Vraag een aanwijzing aan bij de Belastingdienst met je opstalrechtcontract.
5. Vraag de benodigde omgevingsvergunning aan, om zonnepanelen te plaatsen in beschermd stadsgezicht (40% van Amsterdam). Als je ongeluk hebt, zul je ook tekeningen met 'zichtlijnen' moeten inleveren. Als je zelf geen bouwtekeningen kunt maken, moet je hier een architect voor inhuren.
6. Koop de zonnepanelen en laat ze installeren.

KLAAR!

... in een rijtjeshuis in een vinexwijk

1. Koop de zonnepanelen en laat ze installeren. KLAAR!

⁸ 'Voor eigen rekening en risico'

⁹ Initiatiefvoorstel Bosman, Bakker en Toonk (2015): Minder regels voor meer duurzame energie

Daarnaast hebben bewoners andere redenen om geen zonne-installatie op het eigen adres te plaatsen: men denkt binnenkort te gaan verhuizen, of de totale investering voor een compleet zonne-energiesysteem is simpelweg te groot. Het dak kan ook net niet goed op de zon liggen, waardoor de zonnepanelen in de schaduw terecht komen. Er is extra inspanning nodig om gezamenlijk afspraken te maken over de investering, het gebruik van het dak en de installatie op een gezamenlijk dak in de corporatie of de VVE. De ingewikkelde regelgeving versterkt ook deze individuele belemmeringen (men vindt het al snel 'gedoe').

Vieze regels opgelost in Amsterdam

De ervaring leert dat zonne-coöperaties primair de organisatievorm zijn die collectieve zonne-energie toch van de grond krijgen. Door als Amsterdammer te participeren in een gezamenlijk zonne-energieproject van een zonne-coöperatie kan iedereen in Amsterdam energie opwekken met de zon, of je nu wel of geen eigen dak hebt. Met het oprichten van een coöperatie¹⁰ wordt een rechtspersoon opgericht die eigenaar wordt van de zonnepanelen en de regelingen kan aanvragen. Omdat participatie in een coöperatie meestal ook met kleine bedragen kan, wordt zonne-energie zo voor iedereen bereikbaar. D66 heeft een flink aantal verouderde en belemmerende regels aangekaart, verandert en opgelost.

Vieze regels in Amsterdam	Opgelost?
1. Zonne-coöperaties zijn belast met heel veel administratie, maar kunnen dit nergens financieel terugverdienen.	✓
2. Welstandsnota geeft aan dat slechts 30% van een dak bedekt mag zijn met zonnepanelen.	✓
3. Amsterdammers mogen alleen gebruik maken van de energielening voor zonnepanelen als hun huis voor 2002 is gebouwd.	✓
4. Amsterdammers mogen alleen gebruik maken van de energielening voor zonnepanelen zonder meerderheidsbelang van een corporatie in de VVE.	✓
5. Er worden concessies met volledige aansluitplicht afgesproken met stadswarmteontwikkelaars waardoor bewoners niet zelf een zonneboiler of warmtepomp mogen aanschaffen.	✓
6. Amsterdammers wonen in gestapelde bouw (etages, flats) en kunnen daardoor moeilijk een beschikbaar dak vinden	✓
7. Een opstalrecht op een pand op erfpachtgrond is onmogelijk waardoor zonne-coöperaties niet aan de Belastingdienst kunnen bewijzen dat de zonnepanelen voor eigen gebruik zijn.	✓
8. Voor zonnepanelen op een metrostation wordt een vergunning volgens de Wet Lokaal Spoor te laat uitgekeerd. Dit moet tegelijk met het opstalcontract gebeuren.	✓
9. Programma van Eisen voor monumenten geeft aan dat slechts 30% van een dak bedekt mag zijn met zonnepanelen.	✓
10. Een vergunning voor zonnepanelen is erg kostbaar, niet in de minste plaats omdat er veel controle bij komt kijken.	✓

Den Haag is aan zet

Amsterdam heeft hard gewerkt aan het schrappen of aanpassen van vieze regels. Maar op rijksniveau kan nog veel gebeuren om stedelijke zonne-energie makkelijker, goedkoper en logischer te maken. Eerder constateerde de Raad van State ook al dat het huidige beleid vooral voor lastenverzwaringen bij burgers en bedrijven zorgt, terwijl weinig gebruik wordt gemaakt van private investeringen¹¹. Deze landelijke belemmeringen zijn terug te voeren op een vijftal regels.

¹⁰ Dit kan ook via een vereniging van eigenaren.

¹¹ Advies van de Raad van State bij het ontwerp-Miljoenennota 2017

- 1. Schaf geografische postcode-bepkering af**

Via de regeling Verlaagd Tarief bij collectieve energie-opwekking ('postcoderoos') hoeven leden van coöperaties geen energiebelasting te betalen over de energie van hun eigen zonnepanelen. Deze regeling kent een geografische beperking, gebaseerd op het postcodegebied. Postcodegebieden onder beschermd stadsgezicht met veel schuine daken van leien dakpannen liggen vaak te ver van een omringend industriegebied met bedrijfsloodsen met lege, platte, bitumen daken met veel ruimte voor zonnepanelen. Naast de extra administratie van de postcodebeperking voor leden van een coöperatie, is de regeling daarom onlogisch en onpraktisch in steden met een historische kern. X
- 2. Maak een huurcontract tussen dakeigenaar en buurtbewoners mogelijk**

De regeling Verlaagd Tarief bij collectieve opwek ('postcoderoos') kent de vereiste dat de zonne-energie 'voor eigen rekening en risico' opgewekt moet zijn. Dat betekent dat wanneer buurtbewoners zonnepanelen op het dak van een bedrijf, een school of metrostation leggen (de buurtbewoners zijn zelf dus niet de eigenaar van het pand), het vestigen van een opstalrecht juridisch nodig is om het eigendom van dak en zonnepanelen van elkaar gescheiden te houden. Alleen zo accepteert de Belastingdienst dat de eigenaar van de zonnepanelen ook de gebruiker is van de energie om de energiebelasting verrekenen. De (notariële) kosten voor de vestiging van het opstalrecht en de beperking van het erfpachtrecht komen voor rekening van de opstaller (initiatiefnemer). Dat zorgt voor een hoop extra bureaucratie en kosten, terwijl een huurcontract tussen opstaller en dakeigenaar zou ook werkbaar is (en veel goedkoper voor de initiatiefnemers). X
- 3. Energiebelasting: de vervuiler betaalt**

De energiebelasting in Nederland is verdeeld over vijf degressieve schijven waarbij steeds minder energiebelasting betaald wordt des te meer er verbruikt wordt. Of dit nu vieze energie of schone energie is, maakt niet uit. Hierdoor is het rendabeler om 6 zonnepanelen op een huis te leggen in plaats van 60 op een school. Dat is onterecht, de energiebelasting zou gemoderniseerd moeten worden en gebaseerd moeten worden op vervuiling. X
- 4. Prosumenten in de wet**

Vrijwel alle energiewetgeving gaat nog uit van de klassieke gezagsverhouding tussen de energieproducent (de traditionele nutsbedrijven) en netwerkbedrijven enerzijds, en anderzijds de consument. Maar in toenemende mate zijn er: 'prosumenten', mensen die zonnepanelen hebben of zich hebben verenigd in een zonne- of windcoöperatie, en de door hen opgewekte energie weer verkopen. In de wet bestaat dit niet, waardoor juist mensen die zelf actie ondernemen tegen klimaatverandering worden belemmerd en benadeeld in de verdeling van financiële lasten, zoals aansluitkosten, belastingen of toegang tot vraagsturingsprogramma's. X
- 5. Ook steden en kleine spelers aan tafel**

Op dit moment zijn de stimuleringsregelingen (SDE) voor grote windparken en biomassa voor energiecentrales goed en zeker, maar voor kleine (decentrale) energie, zoals collectieve zonnedaken is het slecht geregeld. Het SER-Energieakkoord loopt in 2020 af en op dit moment wordt gesproken over de mogelijkheid van een volgend energieakkoord. Het is belangrijk dat daar ook grote steden aan tafel zitten (dus niet alleen via de VNG die vooral gemeenten zonder gestapelde bouw vertegenwoordigen). De G4 heeft een heel andere samenstelling qua bouw en het aandeel eenpersoons-huishoudens en verhuizingen is groter. Daarnaast willen we ondernemers en bedrijven die belang hebben bij decentrale energie in plaats van centrale energie (dus niet alleen grote energiebedrijven die belang hebben bij capaciteitsmechanismen) een grotere stem geven. X

In Amsterdam zijn de vieze regels aangepakt, nu is Den Haag aan zet om nog meer ruimte te maken voor zonne-energie. Tot het zover is, kunnen zonne-coöperaties in Amsterdam aan de hand van een voorstel van D66 extra ondersteuning en budget aanvragen voor alle tijd die zij noodgedwongen moeten steken in het overwinnen van deze (vooral landelijke) bureaucratie¹². In het landelijk verkiezingsprogramma stelt D66 voor om alle eigen opgewekte energie belastingvrij te maken en de energiebelasting te baseren op CO₂-uitstoot. Daarnaast stelt D66 in het landelijk verkiezingsprogramma dat naar voorbeeld van Amsterdam bestaande wet- en regelgeving gescand moet worden op onnodige belemmeringen voor verduurzaming. Dit zal een groot deel van deze bureaucratie structureel oplossen voor heel Nederland.

2.3. Beperkte ruimte als motor van vernieuwing

De beperkte ruimte in Amsterdam werkt als een motor van vernieuwing. Er ontstaan steeds meer innovatieve modellen waarbij Amsterdammers de handen ineen slaan om samen zonne-energie op te wekken, bijvoorbeeld op het lege dak van een metrostation, een gemeentekantoor, school of bedrijfsloods. Op basis van het voorwerk van deze ambitieuze Amsterdammers, bestaan er diverse modellen om gezamenlijk zonnepanelen op een gedeeld dak te plaatsen. Soms startte het initiatief met het aanbod van een dak (Metrostation Reigersbos), soms met de vraag van bewoners naar een dak (CPO Ons Dorp). Allen hebben flinke inspanning en tijd geïnvesteerd in het realiseren van hun succes.

Dak van: Metrostation Reigersbos

Coöperatie Amsterdam Energie heeft met het GVB het initiatief genomen voor een collectief zonnedak. Amsterdam Energie heeft hiervoor zelf Amsterdammers gerekruteerd om zonnepanelen te kopen. Naar schatting is de investering in dertien jaar terugverdiend via korting op de eigen energierekening. Daarna zijn er alleen nog de beheerkosten van acht euro per jaar.

Regeling: SDE+ eigen zonnepaneel

Hoe werkt het: Per zonnepaneel komt de prijs op 350 euro. Kopers van de zonnepanelen worden automatisch lid van Amsterdam Energie, waarna ze kunnen beslissen over nieuwe investeringen van de coöperatie.

Aantal zonnepanelen: 315

Duur tot realisatie: 3 jaar, grotendeels vanwege onduidelijkheid over opstalrecht/erfpacht

Dak van: IJburgcollege (sporthal)

De panelen zijn het eigendom van de leden van Energiecoöperatie Zuiderlicht. Het IJburg College gebruikt de energie van de ruim 400 zonnepanelen. De leden krijgen voor hun investering naar schatting tussen 2 en 5 procent rendement per jaar uitgekeerd. De leden bepalen zelf in de jaarvergadering hoeveel het uit te keren rendement bedraagt.

Regeling: SDE + aandeelhouders

Hoe werkt het: Iedereen kan lid worden vanaf 1 euro. Leden investeren door geld uit te lenen aan de coöperatie die daar duurzame energieprojecten mee financiert. Leden leggen tussen de 250-5.000 euro in.

Aantal zonnepanelen: 420

Duur: 2 jaar, grotendeels door contractvorming en onvoorspelbaarheid ('Russische roulette') SDE-regeling

Dak van: kantoor GGD en CPO Ons Dorp Amsterdam

Dit initiatief is gestart door een zelfbouwcollectief van 10 huishoudens. De panelen liggen op het eigen dak en deels op ander dak in de buurt (kantoor GGD; Elisabeth Wolfstraat). Terugverdientijd is ongeveer 12 jaar. Contract met de gemeente voor 15 jaar. De panelen zijn aangekocht door het zelfbouwcollectief met een lening van het Duurzaamheidsfonds.

Regeling: postcoderoos

Hoe werkt het: Speciaal voor de postcoderoos is een coöperatie opgericht door de bewoners van Ons Dorp, zodat men zich kon inschrijven voor collectief salderen bij de Belastingdienst.

Aantal zonnepanelen: 120

Duur tot realisatie: 1,5 jaar, grotendeels vanwege contractvorming

¹² Initiatiefvoorstel Bosman (2016): 'Versnelling zonne-coöperaties'

Dak van: Praxis Westerpark

Coöperatie EcoStroom heeft hiervoor zelf Amsterdammers gerekruteerd om zonnepanelen te kopen. Bijzonder hier is dat het een dak van een particuliere dakeigenaar betreft. Zonnepanelen kosten 350 euro per stuk. Jaarlijks krijgen leden 2,5-4,5 procent uitbetaald. Onderhoud, verzekering en schoonmaak zijn maximaal € 6,- per jaar.

Regeling: SDE+ eigen zonnepaneel

Hoe werkt het: Lid worden van de coöperatie kost € 15,- eenmalig. DE coöperatie betaalt een kleine vergoeding voor de huur van het dak aan de Praxis. Dit is verwerkt in de kosten.

Aantal zonnepanelen: 352

Duur tot realisatie: 3,5 jaar, grotendeels vanwege onduidelijkheid over opstalrecht/erfpacht

3. Inzet D66

Als alle Amsterdammers kunnen participeren in een gezamenlijk zonne-energieproject van een zonne-coöperatie, kan iedereen in Amsterdam energie opwekken met de zon, of je nu wel of geen eigen dak hebt. Omdat dit meestal ook met kleine bedragen kan, wordt zonne-energie zo voor iedereen bereikbaar. Die stevige buitengewone duurzaamheidsuitdagingen vragen om ongebruikelijke oplossingen. Het zijn vaak nieuwe en innovatieve bedrijven die zich daar het eerst op richten. Decentrale oplossingen passen bij hun bereik, want daar waar gevestigde bedrijven uitgaan van centrales (aanbod gestuurd), starten kleine bedrijven vaak bij één gebouw of in een woonblok (vraag gestuurd).

In tegenstelling tot de fossiele oude kolen- en gascentrales, is duurzame energie in de stad juist decentraal, zoals zonnepanelen op een dak. Het is belangrijk dat we energie niet meer centralistisch organiseren, maar lokale initiatieven letterlijk en figuurlijk de ruimte geven; dat we zorgen voor veel fysieke ruimte voor zonnepanelen door regels te vereenvoudigen en gemeentelijk vastgoed ter beschikking te stellen. En doordat we gevestigde partijen niet onterecht bevoordelen of kleine innovatieve partijen buitensluiten. Tot slot moet er genoeg geld zijn om te investeringsdrempels te verlagen; via goedkope leningen, door overbodige lokale bureaucratie te versimpelen en desnoods landelijke bureaucratie te compenseren. De inzet van D66 voor meer zonne-energie kent vier pijlers: minder regels, eerlijke toegang, groter ruimtelijk terrein en meer budget. Hieronder volgt een overzicht van onze resultaten de afgelopen 2,5 jaar. Mist er wat of zie je meer mogelijkheden voor nog beter Amsterdams energiebeleid? Dan horen we het graag van je.

3.1. Minder regels voor schone energie

Oude regels staan vaak haaks op de nieuwe oplossingen. Ten eerste zijn regels vaak opgesteld in de tijd dat energievoorziening nog een centraal aangestuurd systeem was, gebaseerd op éénrichtingsverkeer met één centraal net en enkele grootschalige fossiele elektriciteitscentrales. Inmiddels zijn we juist gebaat bij decentrale, lokale oplossingen zoals zonnepanelen op een dak of een warmtepomp onder een kantoor. Vervolgens houden regels, bijvoorbeeld op het gebied van behoud van monumentenbescherming, geen rekening met de oplossingen van de nieuwste innovaties op het gebied van duurzame energie en isolatie. Regels beschermen daarnaast te vaak de gevestigde orde, en dat zit vernieuwing in de weg. Dat zie je bij aanbestedingsregels, waarbij een bedrijf referenties van vijf jaar terug moet opgeven. Of bij concessies voor stadswarmtegebieden, waarbij de gemeente afsprak met Nuon dat het verboden was om als bewoner je eigen energie op te wekken en je af te sluiten van het warmtenetwerk. Daarom zijn nieuwe regels nodig voor meer duurzame energie. D66 heeft de volgende resultaten bereikt:

- *Website viezeregels.nl*
Vorig jaar heeft D66 het meldpunt www.viezeregels.nl online gezet voor belemmerende regelgeving. Hierop is enthousiast gereageerd met nuttige tips om Amsterdam te verduurzamen. Op basis van de input hebben we o.a. regels voor zonnepanelen in beschermd stadsgezicht afgeschaft, waterneutraal bouwen ingevoerd, de energielening versoepeld, een pilot voor slimme netwerken geïnitieerd en een initiatiefvoorstel voor duurzame festivals ingediend. Deze voorstellen zijn aangenomen.
- *Initiatiefvoorstel: Top 10 van meest vieze regels bij duurzame energie*
D66 diende in mei 2015 een initiatiefvoorstel in met een top 10 van belemmerende regels die duurzame energie voor bewoners in de weg zitten. Dit initiatiefvoorstel is aangenomen.
- *Motie: duurzame vrijzone*
In de haven gaat geëxperimenteerd worden met duurzame industrie en in Buiksloterham wordt geëxperimenteerd met duurzame gebiedsontwikkeling. Deze motie is aangenomen.
- *Motie: meer dan 30% zonnepanelen in beschermd stadsgezicht*
In de Amsterdamse Welstandsnota stond een regel dat daken slechts bedekt mochten worden met 30% aan zonnepanelen. Deze regel is geschrapt en vervangen door een beter passend kader waarbij zonnepanelen in dezelfde kleurstelling als een grijs dak, kunnen worden toegepast. Deze motie is aangenomen. Ook het Programma van Eisen voor Monumenten is hier op aangepast.

3.2. Eerlijke toegang voor duurzame initiatieven

Gevestigde bedrijven hebben belangen in het bestaande energiesysteem van normen, routines, regels en infrastructuur; de status quo. Logischerwijs zijn zij dikwijls niet de eersten die zonder uitdagers of tegenspraak op zoek gaan naar verandering die hun belangen teniet kunnen doen. Vaak zijn het de nieuwe toetreders die bestaande sectoren veranderen met radicaal nieuwe technologieën die afwijken van de standaard. De nieuwe spelers hadden tot voor kort geen stem in de Amsterdamse Klimaatraad (opgericht in 2008), de raad van experts die het Amsterdamse college adviseert op het gebied van duurzaamheid. De energiesector werd in de adviesraad van het duurzaamheidsbeleid in Amsterdam vertegenwoordigd door twee energiebedrijven, die zich vanouds richten op centrale energievoorziening. Juist innovatieve, ondernemende Amsterdammers zijn nodig om de slag om duurzaamheid te winnen. Daarom zet D66 zich in om zo veel mogelijk duurzame spelers bij te laten dragen met hun groene oplossingen. D66 heeft de volgende resultaten bereikt:

- *Klimaatraad uitgebreid met startups en kleine bedrijven*
De Klimaatraad, de raad van experts die het Amsterdamse college adviseert op het gebied van duurzaamheid, is op het gebied van energie alleen vertegenwoordigd door Nuon en Alliander. D66 stelt met dit voorstel voor om naast gevestigde bedrijven, ook nieuwe bedrijven die zich richten op decentrale oplossingen, een rol te geven als partners van het Amsterdams duurzaamheidsbeleid. Dit initiatiefvoorstel is ingediend in mei 2016 en zal nog behandeld worden.
- *Meer ruimte voor decentrale duurzame warmte*
Stadswarmte concessies met verplichte aansluitingen krijgen ruimte voor decentrale duurzame initiatieven zoals warmtepomp of zonneboiler. Dit was onderdeel van het initiatiefvoorstel 'Minder regels meer duurzame energie' en is aangenomen.

- *Stimuleringsregeling VVE's open voor alle MKB-bedrijven*
De gemeente subsidieert VVE's voor de proceskosten (energiescan) die voorafgaan aan het besluit om de VVE te isoleren. Voorheen was slechts één bedrijf uitgekozen om deze energiescans uit te voeren. D66 stelde hier mondelinge vragen over bij de behandeling. Inmiddels staat deze regeling open voor alle MKB'ers die aan de kwaliteitseisen voldoen.

3.3. Meer beschikbaar terrein voor lokale energie

De gemeente is voor een groot deel verantwoordelijk voor de fysieke omgeving in Amsterdam, bijvoorbeeld bij de opdracht welke huizen er gebouwd moeten worden, en of er een gasnetwerk, een stadswarmtenetwerk of een all-electric netwerk onder de rond ligt. D66 vindt dat die ruimtelijke keuzes duurzaam moeten zijn en adaptief ten aanzien van nieuwe technologie. Living labs schieten als paddenstoelen uit de grond en Amsterdam experimenteert volop. Testen en proeven zijn belangrijk bij duurzame innovatie, maar die testen mogen niet op zichzelf staan zonder dat er vervolg aan wordt gegeven. Amsterdam heeft in het verleden veel pilots uitgevoerd zonder dat daar lering uit werd getrokken of dat succesvolle projecten werden opgeschaald. Er zijn bijvoorbeeld drie 'pilots' uitgevoerd om te zien om zonnepanelen op monumenten mooi of lelijk waren, zonder dat de regels werden aangepast voor zonnepanelen op monumenten. En er reed tien jaar lang een waterstofbus door de stad bij wijze van 'pilot' voor schoon vervoer, zonder daarbij de infrastructuur aan te passen, totdat deze bus stuk ging en geruisloos uit het straatbeeld verdween. Durven we op basis van deze experimenten ook echt keuzes te maken en daar naar te handelen? Als nieuwe technologie succesvol is gebleken en fysieke ruimte nodig heeft willen we die zoveel mogelijk bieden. D66 heeft de volgende resultaten bereikt:

- *Online marktplaats voor daken voor zonne-energie voor 'dakloze' Amsterdammers*
Het wordt gemakkelijker om een leeg en beschikbaar dak te vinden in de stad. Eerder stelden D66 samen met GroenLinks in een initiatiefvoorstel¹³ voor om daken te delen voor zonne-energie via een digitale marktplaats, te beginnen met alle beschikbare panden van de gemeente zelf. Op die website staan de gemeentelijke daken en wat er voor nodig is om op elk dak collectieve zonne-energie mogelijk te maken, zoals dakoppervlak, zonrichting, aansluitcapaciteit van de meter en gegevens van de pandbeheerders.
- *Amsterdamse pilots via landelijk Experimenteerartikel Elektriciteitswet*
Behandelen we zonne-energie en lokale energiecoöperaties als serieuze spelers en passen we daar de infrastructuur op aan, of worden ze beschouwd als schattige bijproducten die het zelf maar moeten uitzoeken? Voor echte vernieuwing moeten we ons afvragen hoe we de energievoorziening zouden opzetten als dit nog niet zou bestaan. De stad maakt geen landelijke wetgeving, maar kan daar wel uitzonderingen op aanvragen. Minister Kamp biedt lokale projecten de mogelijkheid af te wijken van de elektriciteitswet. D66 heeft in Amsterdam voorgesteld om hier direct gebruik van te maken en er komen nu experimenten in o.a. Buiksloterham via schriftelijke vragen. Binnen het project Blackjack zal in een nieuwbouwcomplex worden geëxperimenteerd met meer *real-time* prijzen. Onder andere wordt de opgewekte zonne-energie in het pand gebruikt en worden mensen gestimuleerd met behulp van tariefdifferentiatie energie te gebruiken als er voldoende aanbod is. Dit draagt bij aan een lagere belasting van het elektriciteitsnet.
- *Andermans dak van een pand op erfpachtgrond is nu mogelijk voor zonne-energie*
Zonnepanelen van buurtbewoners op één gezamenlijk dak in de buurt stuiten op regelgeving die nooit berekend is op innovatieve ontwikkeling. Om stroom op te wekken op andermans dak is het namelijk een vereiste dat het eigendom van de zonnepanelen gesplitst is van de eigendom van het pand. Een opstalrecht is daarom een officiële vereiste van de

¹³ Initiatiefvoorstel Bosman en Groen (2016): Deelplatform voor zonnedaken

Belastingdienst of bij een lening van banken. Omdat in Amsterdam 80% van alle panden op erfpachtgrond staat, levert dit voor Amsterdam een bijzondere complexiteit op: het vestigen van een opstalrecht op een erfpachtobject. Dit blijkt juridisch niet mogelijk en jurisprudentie ontbreekt voor alternatieven zoals een huurovereenkomst.

3.4. Meer investeren in duurzame energie

Als zonnepanelen bewoners uiteindelijk geld kunnen besparen, mag de investering geen obstakel zijn. Daarom kunnen bewoners, bedrijven en bewonersinitiatieven geld lenen bij de gemeente tegen een hele lage rente via het Duurzaamheidsfonds. Maar met alleen een voorradig dak is een gezamenlijke zonne-installatie nog steeds niet gerealiseerd. Na de afspraken over de regelingen voor de energieprijs, moeten vervolgens gezamenlijk afspraken gemaakt worden over de wijze van investering, het type installatie, het onderhoud en bijvoorbeeld het opstalcontract tussen de gebruikers en de eigenaar van het dak. D66 wil door processen te vereenvoudigen, het ter beschikking stellen van leningen en door proceskosten te vergoeden voor die landelijke vieze regels die we lokaal niet weg kunnen nemen, duurzame actie zo goedkoop mogelijk laten zijn. D66 heeft de volgende resultaten bereikt:

- *Vieze regels uit de Amsterdamse Energielening zijn geschrapt*
De Amsterdamse Energielening is nu ook opengesteld voor bewoners van huizen die gebouwd zijn na 31 december 2001, of in VVE's met een meerderheidsbelang van een woningcorporatie. D66 stelde dit aan de kaak via schriftelijke vragen.
- *Lagere drempel voor een lening uit het Duurzaamheidsfonds*
In het coalitieakkoord is met VVD en SP een Duurzaamheidsfonds afgesproken. Dit telt € 50 miljoen. D66 zorgde ervoor dat het minimum bedrag om te lenen van 1,5 miljoen naar € 10,000,- ging waardoor niet alleen grote bedrijven aanspraak kunnen maken op deze goedkope leningen.
- *Kosteloze leges voor duurzame verbouwingen*
In het initiatiefvoorstel 'Minder regels voor meer duurzame energie' uit 2015 en via een motie met de VVD bij de Voorjaarsnota vroeg D66 om te onderzoeken of bouwleges voor duurzame verbouwingen (inclusief het plaatsen van zonnepanelen) kosteloos zouden kunnen worden. Deze motie is aangenomen. Het college heeft daarop voorgesteld om de leges voor duurzame verbouwingen te subsidiëren.
- *Meer geld voor zonne-coöperaties*
Voorstel om de gemeente deels te laten bijdragen in de proceskosten van zonne-coöperaties. Deze coöperaties realiseren hun zonnedaken vaak op vrijwillige basis, omdat bewoners hun geld inleggen voor zonnepanelen maar niet voor (het geheel aan) proceskosten. Dit initiatiefvoorstel is ingediend in september 2016 en zal nog behandeld worden.
- *Subsidies vve's motie GroenLinks en D66*
D66 heeft samen met GroenLinks een motie ingediend om een regeling op te zetten om VVE's tegemoet te komen in de proceskosten als zij zonnepanelen (of andere energiebesparende maatregelen) nemen. De motie is aangenomen en de regeling van kracht.

4. Vooruitblik

D66 wil met Plan Zon verantwoording afleggen over hoe we de afgelopen 2,5 jaar versnelling hebben gegeven aan zonne-energie in de stad. Maar we zijn nog lang niet klaar en daarom willen we tegelijkertijd via deze notitie nieuwe ideeën ophalen uit de stad. Allereerst willen we zonne-

energie nog makkelijker, logischer en goedkoper maken. Financiering is hierbij een belangrijk aandachtspunt, bijvoorbeeld door lagere kosten voor vergunningen en het aanbieden van gebouwgebonden financiering. Daarnaast, als het plaatsen van zonnepanelen makkelijker, logischer en goedkoper wordt, komt de grootste uitdaging te liggen bij het tweerichtingsverkeer dat ontstaat op het stroomnet. In de toekomst zullen 'prosumenten', consumenten en producenten in steden meer gaan werken met vraagsturing, decentrale opslag en de data die hiervoor nodig zijn. Hierbij willen we alle Amsterdammers uitnodigen om met ideeën te komen of de belemmeringen waar zij tegenaanlopen bij het realiseren van zonne-energie, aan te geven. In de toekomst zullen wij ons in elk geval richten op de volgende punten.

- *Minder controle, minder kosten voor vergunningen*
Minder controle betekent ook minder kostbare leges. We willen onderzoeken of in bepaalde gevallen een simpele ambtelijke toets bij standaard ingrepen (zoals dubbelglas) het kostbare en tijdrovende 'gewogen oordeel' kan vervangen. Daarnaast geldt dat de omgevingsvergunning nu altijd een percentage is van de bouwsom. Voor een groot project, bijvoorbeeld de 1,000 zonnepanelen op de VVE Cornelis van der Lindenstraat 1 (rijksmonument; 320 woningen op 3 monumentale blokken) kan dat leiden tot exorbitante bedragen, in dit geval € 19.330 aan leges voor de zonnepanelen. Of het nu om drie of driehonderd zonnepanelen gaat, is de controle hetzelfde en lijkt een % van de bouwsom dus niet logisch voor in elk geval zonne-energie.
- *Gebouwgebonden financiering*
Er zijn twee type leningen te onderscheiden, de persoonsgebonden lening en de gebouwgebonden lening. Een persoonsgebonden lening blijft bij de persoon, bijvoorbeeld in de vorm van een extra hypotheek. Op het moment dat de huiseigenaar verhuist, verhuist de lening mee met de huiseigenaar. Een gebouwgebonden lening zit op het gebouw, voorbeelden zijn erfpacht of servicekosten van de VVE. Bij verkoop blijft deze lening bij het gebouw en is deze voor de nieuwe koper. Volgens landelijke wetgeving mag dit nog niet voor isolatiemaatregelen, maar D66 wil kijken naar de mogelijkheden voor een test in Amsterdam.
- *Het elektriciteitsnet van de toekomst*
Een zonne-akker op een parkeergarage? Een elektrische laadpaal aan een zonnepaneel? Fluctuerende (maar voorspelbare) duurzame bronnen als wind- en zonne-energie moeten worden ingepast in een slim en flexibel energiesysteem. Het elektriciteitsnet van de toekomst zal meer werken met decentrale opslag en vraagsturing. In Amsterdam willen we hiermee experimenteren. Dat betekent dat concessies voor laadpalen anders ingericht zullen worden.
- *Energieopslag*
Energieopslag is duurzaam omdat het onnodig afschakelen van duurzame energieopwekking voorkomt, betrouwbaar omdat het fluctuaties in vraag en aanbod kan overbruggen en betaalbaar omdat het prijsspieken dempt. Vraagsturing en opslag zouden bijvoorbeeld onderdeel kunnen worden van de eigen inkoop van energie van de gemeente zelf.
- *Verantwoorde dataverzameling*
Netbeheerders zijn verantwoordelijk voor ontwikkeling, aanleg, beheer, onderhoud en management van energienetten. De komende tijd willen we meer zicht krijgen op de uitdagingen rondom energie-data.

Ideeën om uit te voeren in de stad of belemmerende regels bij een duurzaam project?
Meld het op www.viezeregels.nl en D66 gaat aan de slag!